

SmåKom syn på skatteutjämningsystemet Staten måste stå för en ökad finansiering!

Betänkandet från i höstas om ett nytt eller starkt reviderat skatteutjämningsystem ("Gemensamt finansierad utjämning i kommunsektorn" SOU 2003:88) har sänts ut till samtliga kommuner för synpunkter. Nätverket SmåKom, som vänder sig till 105 små kommuner, kommer därför inte i vårt särskilda principyttrande att ta upp några detaljerade delförslag till analys och prövning sett med små kommuner ögon. Vi vill särskilt trycka på ett antal omständigheter som enligt SmåKom är viktiga att beakta på längre sikt för att få ett mer hållbart och allmänt accepterat utjämningsystem.

Vi vill inledningsvis konstatera att de små kommunerna överlag varit relativt nöjda med nuvarande skatteutjämningsystem även om vi inför 1996 års revision framförde ett antal kritiska synpunkter. Vi har dock noterat att de snabba förändringarna av befolkningens flyttningsrörelser och näringslivets strukturomvandling kräver en mer regelbunden översyn av långsiktigt verkande system som skatteutjämningsen riktad mot kommuner och landsting. Vi är dock i grunden positiva till skatteutjämningsystemets övergripande principer samt huvudsakliga mål och utformning.

Ökad statlig finansiering

Rent principiellt anser SmåKom att det finns en stor risk med att i alltför hög grad finansiera skatteutjämningsystemet med hjälp av överföring mellan kommunerna trots dess fördelar. Den största risken är att det skapas en allt starkare motsättning mellan olika kommungrupper som påverkar relationerna mellan kommunerna och regionerna i ett ökat antal frågor. Starka tendenser i denna riktning har vi redan fått uppleva.

Vi önskar därför ett skatteutjämningsystem som istället utgår från att staten successivt övertar en ökad andel av den totala finansieringen av systemet.

Vi tror inte heller att kommuner eller kommungrupper som ett år eller under en viss period råkar ut för smärre eller större negativa förändringar inom systemets ram skall kompenseras via andra typer av statliga insatser – t.ex. större investeringar i vägsystem och högre utbildning. Om detta mönster befasts kan det leda till att uppgjorda långsiktiga planer för exempelvis infrastrukturens utveckling i hela landet plötsligt kullkastar flera regioners grundläggande förutsättningar för att skapa hållbar ekonomisk tillväxt och en bättre välfärd för alla medborgare.

Ett skatteutjämningsystem måste vara stabilt och förutsägbart under en längre tid och renodlas för sin primära uppgift. Löpande justeringar av oförutsedda strukturella fenomen måste dock kunna göras

En ökad statlig finansiering av hela systemet är av bl.a. dessa skäl att föredra och mer förutsägbart för alla parter. "Kompensationsförhandlingar" inom skatteutjämningsystemet kan i

värsta fall leda till att all statlig planering möter misstro, vilket i grunden undergräver statens auktoritet men samtidigt även medborgarnas möjlighet att få insyn i beslutsprocessen.

Finansieringsprincipen

När regering och Riksdag fattar för kommunerna viktiga beslut är det enligt SmåKom nödvändigt att man iakttar en strikt finansieringsprincip i enlighet med den överenskommelse som tidigare gjorts mellan Kommunförbundet och regeringen. För de små kommunerna innebär en bristande finansiering av centralt beslutade kommunala åtaganden genast stora problem med tanke på våra budgetars ansträngda status och våra svårigheter att åstadkomma balans i våra räkenskaper.

För att finansieringsprincipen skall gälla fullt ut behövs därför mer noggranna analyser av skilda reformers kostnader i samband med besluten men också en mer långtgående och kontinuerlig uppföljning av hur skilda riksdagsbeslut påverkar den löpande ekonomin i kommunerna. Om det upptäcks en bristande finansiering av genomförda reformer bör en justering göras omedelbart oavsett justeringens riktning.

Finansieringsprincipen är enligt SmåKom så viktig att den borde få stöd av en särskild lagtext, där man poängterar kommunernas möjligheter till flexibla lösningar i samband med genomförandet av Riksdagens beslut. Det borde också vara en självklar möjlighet att i efterhand justera efter faktiska och verifierade kostnader.

För de små kommunerna är kostnaderna för barn- och äldreomsorgerna en mycket stor och starkt ökande kostnad. Enligt analyser som Kommunförbundet gjort kommer en stor del av landets kommuner de närmaste decennierna att få ökade kostnader parallellt med stagnerande inkomster. En viktig orsak till detta är främst att andelen äldre kommer att öka och antalet aktiva förvärvsarbetande att minska i samma kommuner. Även inom andra sektorer av välfärdssystemet finns problem med att balansera ökande kostnader med osäkra och stagnerande intäkter. Vi vill därför aktualisera frågan om nuvarande finansieringssystem för skilda välfärdstjänster på lite sikt verkligen är hållbara.

Dessa omständigheter understryker kraven på en mer djupgående analys av välfärdssystemets finansiering där man preciserar de olika nivåernas ansvar för systemens utformning, drift och finansiering.

Beträffande framtida kostnader för äldreomsorgen vill vi från SmåKom fästa uppmärksamhet på det förhållandet att det förmodligen inte finns ett under alla omständigheter givet rakt samband mellan antalet äldre personer och nettokostnader för äldreomsorg och sjukvård även om kostnaderna stiger med ökad ålder. Vi är övertygade om att det borde finnas ökade individuella incitament för äldre personer att få arbeta kvar på arbetsmarknaden (inte bara en ideell sådan trots att den är viktig) och bidra till en förstärkning av skattebasen. Detta skulle också sannolikt minska ohälsotalen inom denna generationsgrupp, vilket skulle ge en dubbel positiv effekt för folkhushållet.

LSS-kostnader

LSS-kostnaderna och dess storlek samt årliga variationer har stor betydelse för de mindre kommunernas ekonomi. Trots nyligen genomförda reformeringar av systemet kan det slå mycket orättvist från ett år till ett annat utan att kommunerna kan gardera sig för dessa förändringar i förväg. Kommunerna har också små möjligheter att som enskilda aktörer påverka dessa kostnader och de förändringar som föranleder nya utgifter under en kortare eller längre

period. Vår sammanlagda bedömning är därför att LSS-kostnaderna bör finansieras av staten eftersom det är svårt att planera de omständigheter som påverkar kostnadernas storlek. För en liten kommun med en pressad budget kan plötsligt uppkomma LSS-kostnader påverka den kommunala ekonomin mycket drastiskt. Även här bör man studera om nuvarande lagtext är hållbar på längre sikt.

Den regionala omvandlingen

Sveriges regionala omvandling är i många stycken mycket dramatisk. Orsakerna är bekanta – stora omflyttningar mot högskole- och universitetsorter, låga födelsetal, snabba strukturförändringar inom näringslivet o.s.v. Enligt SmåKom är det svårt att inom skatteutjämningsystemets ram skapa en hållbar och tillräckligt stark kompensation för de kostnader och uteblivna intäkter som strukturomvandlingen medför för större delen av våra 290 kommuner. De resurser som systemet idag innehåller i syfte att motverka eller något kompensera dessa kostnadsförändringar är långt ifrån tillräckliga.

SmåKom föreslår därför att man i samråd med Kommunförbundet och SmåKom diskuterar ett helt nytt system som oberoende av skatteutjämningsystemet försöker ge negativt påverkade kommuner reella chanser att på nytt bygga upp ett mer stabilt näringsliv, stärka den omgivande arbetsmarknaden och stödja individernas strävan att höja den personliga yrkeskompetensen. Arbetet med att finna en sådan ny modell bör påbörjas omgående och vi från SmåKoms sida är fullt beredda att delta i en sådan analys och kreativ process.

De höga sjuktalen och den smala och sårbara arbetsmarknaden i flera regioner skapar inte bara en extra belastning på statsbudgeten. Skatteutjämnings påverkas också på ett negativt sätt vilket understryker behovet av att komplettera utjämningsystemet med en mer kraftfull och kreativ arbetsmarknads- och näringspolitik i de regioner där behoven av utvecklingsinsatser är störst. Om vi försöker lösa dessa problem via skatteutjämnings bidrar vi istället till att den regionala näringsstrukturen permanentas, att arbetslösheten fördjupas och att arbetskraften mister stora delar av sin konkurrenskraft på marknaden. Berörda kommuner får ännu större budgetproblem och den ”onda cirkeln” rullar vidare.

En snabb statlig utredning vid sidan om Ansvarskommitténs arbete är mer än befogad.

I utformningen av detta remissvar har SmåKoms ledningsgrupp deltagit – Anders Agnemar, ordf. i SmåKom, ledamöterna Peter Lindroth Karlsborg, Kerstin Sjöström Nordmaling, Måna Mattsson Skinnskatteberg, Fredrik Björkman Kinda samt Ronny Svensson, sekr i SmåKom.

Leksand den 9.2.2004

Anders Agnemar
Ordf. i SmåKom

gnm Ronny Svensson
Sokr. i SmåKom